Botanischer Verein von Berlin und Brandenburg gegründet 1859 e.V.

41. Brandenburski Zjazd Botaników

we współpracy z Klubem Przyrodników

25 – 28 czerwca 2010 r. w Witnicy i w Owczarach

Streszczenie programu referatów

Ziemia Lubuska - informacje wprowadzajace o obszarze

Andrzej Jermaczek

Klub Przyrodników
e-mail: andjerma@wp.pl; www.kp.org.pl

Witnica lezy w północno zachodniej czesci województwa lubuskiego. Północna czesc obszaru nalezy do makroregionu Pojezierza Poludniowo – Pomorskie i mezoregionu Równina Gorzowska, poludniowa do Pradoliny Torunsko – Eberswaldzkiej i mezoregionu Kotlina Gorzowska. Najwyzej polozona wschodnia czesc obszaru, zbudowana z piasków, zwirów i glazów morenowych osiaga 130 m n.p,m. Ku zachodowi teren przechodzi w falista wysoczyzne morenowa i opada do 65 m n.p.m.

Srodkowa czesc przecina rynna erozyjno – denudacyjna wcietej w sandr doliny niewielkiej rzeczki Witny. Krawedz Pradoliny Warty ma strome zbocza o nachyleniu ponad 20% schodzace do poziomu zbudowanej z piasków i zwirów rzecznych, lezacej na poziomie 15 – 25 m n.p.m terasy sredniej, oraz schodzacej do poziomu 10 m n.p.m terasy niskiej, stanowiacej aktualny obszar zalewowy doliny Warty.

Najwiekszym jeziorem okolic Witnicy jest jez. Wielkie o pow. 52,3 ha, z którego wyplywa rzeka Witna o dlugosci 9 km.

W północnej czesci obszaru dominuja lasy, stanowiace tu zwarty kompleks. Miejscami sa to dobrze zachowane grady oraz zyzne buczyny, miejscami lasy z dominacja sosny, z rozrzuconymi wsród nich niewielkimi zbiornikami wodnymi i torfowiskami przejsciowymi.

W poludniowej czesci krajobraz ksztaltuje rzeka Warta, liczne sa jej starorzecza i powiazane z nia kanaly. Warta od ponad 200 lat jest obwalowana, tereny miedzywala, dawniej uzytkowane rolniczo, obecnie wykorzystywane sa sporadycznie. Poza walami dominuja ekstensywnie uzytkowane laki i pastwiska. Amplituda stanów wód Warty (róznice pomiedzy stanem najnizszym i najwyzszym) w Swierkocinie wynosza 554 cm, prawie co roku przez 2 – 3 miesiecy miedzywale jest zalane.

Zróznicowanie krajobrazowe wplywa na bogactwo przyrodnicze obszaru. Zróznicowana jest flora: na torfowiskach północnej czesci na uwage zasluguja miedzy innymi *Scheuchzeria palustris, Andromeda polifonia, Carex limosa, Rhynchospora alba,* na zanikajacych

siedliskach kserotermicznych krawedzi Pradoliny spotyka sie *Anthericum liliago, Stipa capillata, Campanula sibirica, Thesium linophyllon*, w lasach wystepuje *Taxus baccata, Epipactis helleborine, Neottia nidus avis*, na starorzeczach Warty *Stratiotes aloides.*

Obszar jest równiez bardzo interesujacy faunistycznie. W lasach pólnocnej czesci licznie gniazduje *Haliaeetus albicilla* i *Ciconia nigra,* w dolinie Warty liczny jest *Crex crex,* a na miedzywalu wystepuja miedzy innymi *Anas clypeata, Anas querquedula, Porzana porzana, Tringa totanus, Limosa limosa, Numenius arquata, Chlidonian nigra* i wiele innych. We wsiach na krawedzi doliny Warty wystepuje jedno z najwyzszych w Polsce zageszczen gniazd *Ciconia ciconia*.

Sposród owadów na uwage zasluguja liczne stanowiska zwiazanych ze starymi debami *Osmoderma eremita* i *Cerambyx cerdo.*

Prawie caly obszar okolic Witnicy podlega ochronie. W poludniowo – zachodniej czesci lezy Park Narodowy „Ujscie Warty" (pow. 7956 ha). Pozostala czesc doliny Warty chroni Park Krajobrazowy „Ujscie Warty" (pow. 20533 ha). Pólnocna i wschodnia czesc obszaru lezy na terenie trzech obszarów chronionego krajobrazu – Lasy Witnicko – Debnianskie, Lasy Witnicko – Dzieduszyckie oraz Gorzowsko – Krzeszycka Dolina Warty. W poludniowej czesci obszaru lezy Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 „Ujscie Warty" oraz Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 o tej samej nazwie. Pólnocna czesc obejmuje Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Ostoja Witnicko – Debnianska".

Na zachód od Witnicy leza cztery rezerwaty przyrody chroniace lasy gradowe – Bogdaniec I – IV. Lasy na pólnoc od Witnicy - wokól osrodka Lesne Ustronie obejmuje utworzony przez gmine „Zespól przyrodniczo krajobrazowy Jezioro Wielkie" o pow. 3768 ha. W jego granicach lezy szereg projektowanych rezerwatów przyrody i uzytków ekologicznych.

Flora Wielkopolski i jej antropogeniczne przemiany

Bogdan Jackowiak

Zaklad Taksonomii Roslin, Instytut Biologii Srodowiska, Wydzial Biologii
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
61-614 Poznan, ul. Umultowska 89
e-mail: bogjack@amu.edu.pl; www.ztr.amu.edu.pl

Wielkopolska ujmowana jest w tym wystapieniu w szerokich granicach, obejmujac zarówno Kujawy (na wschodzie) jak i Ziemie Lubuska (Srodkowe Nadodrze) na zachodzie. W przewazajacej czesci (na pólnocy, zachodzie i wschodzie) granica badan pokrywa sie z granica geobotanicznej Krainy Wielkopolsko-Kujawskiej. Na poludniu uwzgledniono takze fragmenty dwóch sasiadujacych z nia krain, tereny tradycyjne zaliczane do Wielkopolski poludniowej (Kraina Pólnocne Wysoczyzny Brzezne i Kraina Wzgórza Trzebnicko-Ostrzeszowskie). Lacznie obszar badan obejmuje okolo 50 000 km2.

Wielkopolska znajduje sie na obszarze przejsciowym, miedzy strefa oddzialywania klimatu oceanicznego i kontynentalnego, co znajduje takze odzwierciedlenie w rozmieszczeniu gatunków roslin i strukturze geograficznej flory.

Flora naczyniowa Wielkopolski jest przedmiotem regularnych obserwacji od poczatku XIX wieku. Do przelomowych momentów w 200-letniej historii badan zalicza sie opublikowanie prac syntetycznych nastepujacych autorów: Ritschla - 1850, Szafarkiewicza - 1861, Pfuhla - 1896, Bocka -1908, Szulczewskiego – 1951. Publikacje te maja dzis nie tylko archiwalne znaczenie, ale stanowia podstawe badan nad antropogenicznymi przemianami flory.

Od polowy XX wieku nie ukazala sie zadna oficjalna lista flory Wielkopolski, opublikowano natomiast wiele opracowan lokalnych lub tematycznych. Botanicy z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu sa m.in. wspólautorami „Atlasu rozmieszczenia roslin naczyniowych w Polsce". Zawiera on mapy rozmieszczenia wszystkich gatunków rodzimych oraz trwale zadomowionych antropofitów w siatce kwadratów o boku 10 km.

Na szczególna uwage zasluguje w Wielkopolsce ten nurt badan geobotanicznych, który koncentruje sie na wspólczesnych przemianach flory. Obejmuje on zarówno calosciowe studia nad przemianami flor lokalnych, jak i badania poswiecone okreslonym zjawiskom (np. wymieraniu flory, ekspansji gatunków) lub typom obiektów (np. miasta, tereny kolejowe, pola uprawne, grodziska).

Ustepujace, rzadkie oraz zagrozone gatunki roslin podlegaja prawnej ochronie, realizowanej w oparciu o te same zasady na terenie calej Polski. Ich zachowaniu maja sluzyc takze inne, obszarowe formy ochrony, w szczególnosci: parki narodowe, rezerwaty oraz obszary siedliskowe Natura 2000.

Koncepcja ochrony flory w kraju zwiazkowym Brandenburgia

Andreas Herrmann

Brandenburski Krajowy Urzad ds. Srodowiska
e-mail: andreas.herrmann@lua.brandenburg.de; www.luis-bb.de

Cele i zadania ochrony flory:
w sposób logiczny i zrozumialy dla ogólu

- wyznaczenie priorytetów okreslajacych, gdzie i dlaczego konieczne sa dzialania w celu zachowania gatunków roslin,
- okreslenie, jakie gatunki roslin i które z ich stanowisk nalezy priorytetowo chronic - takze w odniesieniu do innych zamiarów uzytkowania, takich jak budowa dróg, uzytkowanie gruntów itp.,
- zaprezentowanie, jakie srodki i instrumenty sa odpowiednie dla uzyskania celów ochrony flory i gdzie istnieja braki w realizacji dzialan ochronnych.

Koncepcja ochrony flory dla Brandenburgii sklada sie z nastepujacych elementów:
A) Koncepcja odnosnie do celu:

1. cel priorytetowy = gatunki, wobec których istnieje szczególna miedzynarodowa odpowiedzialnosc za ich zachowanie,

2. cel centralny = gatunki, które sa szczególnie charakterystyczne dla kraju zwiazkowego Brandenburgia lub sa zagrozone w kraju zwiazkowym Brandenburgia,
3. cel lokalny = miejscowa lub regionalna specyfika flory.

B) Koncepcja przestrzenna:

- cele zachowania zorientowane na specyfike konkretnych taksonów (wymagania jakosciowe i ilosciowe dotyczace przecietnego stanu populacji i regionalnej sytuacji odnosnie do zasiegu wystepowania),
- zorientowana scisle na dany obszar inwentaryzacja i prezentacja populacji wszystkich taksonów, dla których istnieje okreslona potrzeba dzialania,
- okreslenie znaczenia przestrzennego miejscowych populacji w odniesieniu do konkretnych obszarów oraz ocena miejscowych dzialan.

C) Koncepcja dzialania powiazana z

- zbadaniem aktualnej skutecznosci form ochrony flory wynikajacej z przepisów prawa o ochronie przyrody oraz z dzialan specjalistów,
- prezentacja braków wystepujacych w istniejacych formach ochrony.

Aby poprawic ochrone flory, konieczne sa w Brandenburgii:

- konsekwentna realizacja ustawowej ochrony biotopów na podstawie § 32 brandenburskiej ustawy o ochronie przyrody,
- zoptymalizowanie kartowania biotopów okreslonych w § 32 w zakresie inwentaryzacji i oceny ich flor,
- stosowanie typowego dla regionu materialu nasiennego/nasadzeniowego w przypadku sadzenia drzew/krzewów i wysiewów lub innych dzialan krajobrazowych/ogrodniczych,
- stworzenie i prowadzenie rejestru powierzchni, z których mozna pozyskiwac odpowiedni dla specyfiki regionu material nasienny/nasadzeniowy,
- wskazanie na deficyty wystepujace na obszarach chronionych kraju zwiazkowego Brandenburgia w odniesieniu do waznych populacji roslin,
- stworzenie ogólnoniemieckiej sieci dla monitoringu wskazników, które odzwierciedlaja stan flory w krajobrazie,
- poddanie ocenie europejskiego i krajowego systemu wsparcia dla rolnictwa w odniesieniu do efektywnej ochrony flory,
- przeprowadzanie regularnych kontroli wyników w przypadku podejmowanych dzialan,
- poddanie ocenie skutecznosci dzialan kompensacyjnych i zastepczych w przypadku planów/dzialan wywolujacych negatywny wplyw.

Jak Stowarzyszenie Botaniczne moze przyczynic sie do ochrony flory?

- zbieranie danych, mozliwie najdokladniejsze pod wzgledem obszarowym,
- umozliwienie wykorzystania danych przez osoby trzecie:
  - opracowanie danych w formie bazy danych,
  - umozliwienie dostepu do bazy danych za posrednictwem Internetu,
- wspólpraca podczas okreslania celów, podczas wypracowywania i pózniejszej realizacji dzialan,
- inicjowanie dyskusji na temat globalnego zagrozenia kilku srodkowoeuropejskich gatunków roslin.